

SİYAH ve BEYAZ [SEMBOLİZMİ]

Yazan: René Guénon

Çeviri ve notlandıran : Prof. Dr. Sadık Kılıç**

ÖZET

Sembolik dil ve sembolizmin evreni, bütün somut durumların ötesinde yer almakta. Bedeni temellendiren ruh gibi, uçsuz bucaksız metafizik çağrışımları ve anlamsal şeffaflığı ile, kimi olguları ve nesnelere başka idrâk yüzeylerine yükseltmekte. Sembolizmin bu gizemli atmosferi ile, geçirgen ve sınırlı olgular evreni, keskin idraklere başka boyuttan mesajlar gönderen bir derinliğe bürünür.

Anahtar kelimeler: sembolik evren, sembolizmin gizemli dünyası, îmalar, anlamsal ufuk, kadîm gelenekler

ABSTRACT

The Symbolism of the Black and White

Universe of the symbolic language and symbolism is take part beyond the all concrete situations. Such as the soul that basis the body, with immense metaphysic allusions and semantic transparency, raise some facts and objects to other cognition surfaces. With this mystery atmosphere of the symbolism, limited facts universe, wrap to a depth, send message to sharp cognitions from another dimension.

* [Sembolizmi] ifadesi tarafımızdan ilave edilen bu yazı, René Guénon'un, *Symboles de la Science Sacrée* Editions Gallimard, 1962, s. 288-290'de yayınlanmış olup, tarafımızdan yapılan dipnot ilaveleri, [S.K.] kısaltmasıyla gösterilmiştir.

** Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı.

Key words: *symbolic universe, mystery cosmos of the symbolism, allusions, semantic horizon, ancient traditions.*

“Mozaik kaldırım taşı” (*tessellated pavement*) şeklindeki masonluk sembolü, sıkça, iyice anlaşılammış veya yanlış yorumlanmış olan kimselerin sembolüdür; bu kaldırım taşı, tamı tamına satranç veya dama tahtalarının hâneleri biçiminde yerleştirilmiş olan, sırasıyla beyaz ve siyah karolardan meydana gelmiştir. Hemen şunu da ilave edeceğiz ki, sembolizm iki durumda da açıkça aynıdır; zira, değişik münâsebetlerle de söylemiş olduğumuz gibi, oyunlar, menşei itibarıyla, günümüzde dönüşmüş oldukları o basit ve kutsal-dışı (*profane*) eğlencelerden bütünüyle başka bir şeydir. Ve zaten satranç oyunu, kuşkusuz, bu bozulmaya rağmen, başlangıçtaki “kutsal” karaktere dair izlerin, hala en belirgin olduğu oyunlardan birisidir.

En dolaysız manada, [denilebilir ki], beyaz ve siyahın yan yana dizilişi, doğal olarak bize, aydınlığı ve karanlıkları, gündüzü ve geceyi ve, bunun peşinden, birbirine zıt ya da birbirini tamamlayıcı çiftleri tasvir eder. (En çok şunu hatırlatma ihtiyacı söz konusudur: herhangi bir seviyeden karşıtlık olarak görünen şey, diğer bir bakış açısından birbirini tamamlayıcı bir karakter haline gelir; öylesine ki, aynı sembolizm, hem buna, hem ötekine aynı şekilde tatbik edilebilir)... Bu açıdan bakıldığında, şu halde burada, bunun tam bir eş anlamlısı olan, Uzakdoğu'nun *yin-yang*¹ sembolü vardır. Yine şunu da belirtmek mümkündür ki, *yin-yang*²'in iki veçhesinin iç içe girmiş olması ve birbirlerinden ayrılmaz bir durumda olmaları –ki bunlar, bu son durumda, figürün iki yarısının yıllankavi bir çizgi ile sınırlanmış olmaları olgusu ile betimlenmektedirler- iki tür karonun, karışık bir şekilde yerleştirilmeleri halinde, burada da böyledir. Halbuki, -meselâ, bir siyah bir beyaz, [bir siyah bir beyaz, ilh.] düz çizgi bantları şeklinde olabilecek, bir başka düzenleme ise, açıkça aynı düşünceyi yansıtmayabilecek, hatta daha ziyâde çok, yalın bir yan yana diziliş formunu düşündürebilecektir bize³...

¹ [*Yang ve Ying*: Taoculukta ve Çin halk dininde, uzlaşmaz bir şekilde çelişkili; ama birbirini tamamlayan temel ilkeler döngüsüdür ki, 'zıtların birliği/uzlaşması (*coincidentia oppositorum*) türlerinden hareketle eklenmiş bir paradigma sistemi (Eliade, Mircea, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, çev. Ali Bertay, Kabalcı, İstanbul, 2003, I/25)... Bunlar kâh çatışmalarıyla kâh verimli birlikleriyle evrenin ve insanlığın menşesinde yer alırlar. *Yang* eril ilke, *Ying* ise dişil ilkedir: birincisi işiği ve aydınlığı, göğü, etkinliği, olumluluğu, tek sayıları, üretimi, sevinci, yeni yaşamı temsil

Daha önce *yin-yang* münasebetiyle başka bir yerde yapmış olduğumuz açıklamaları bu münasebetle tekrarlamak yararlı olmayacaktır, sadece, çok özel bir tarzda şunu hatırlatacağız ki, ne bu sembolizmde, ne de bu sembolizmin dile getirmekte olduğu kozmik ikiliklerin varlığını tanımada herhangi bir düalizmin onaylanışını görmemek gerekir!.. Zira, bu ikilikler reel olarak kendi düzenleri içinde var iseler de, ne var ki bunların özleri aynı ilke birliğinden kaynaklanmaktadır. (Bkz. Uzak-Doğu geleneğinin *Tai-Ki [Chi]’si*)⁴. Burası, gerçekten en önemli noktalardan birisidir; zira özellikle burası yanlış yorumlara yol açmaktadır; bazıları, muhtemelen iyi kavrayamama ve yine kimi kez, belki de az çok kuşkulu bir nitelik taşıyan bazı niyetler sebebiyle, *yin-yang* hakkında, bir “*ikilik*”ten söz edebileceklerine inanmışlardır... Her halükârda, “*mozaik kaldırım taşı*” [simgesinden] yana olan birisi

eder; halbuki *Yin* soğuk ve karanlık, elverişsiz, yumuşak ve kara toprağı, çift sayıları, acıyı ve ölümlü simgeler... Sınırsız sayıda iyi ruhlar (*Shen*) *Yang*’ı oluştururlar; *Yin* ise, benzer şekilde *Kwei*: heyulâ, korkunç hayaletler diye çağrılan hemen hemen fena küçük parçalardan meydana gelmiştir. [Bu anlayışa göre] tanrılar ancak *Shen*’lerden meydana gelirler; insan ise, *Shen* ve *Kwei*’nin bir karışımıdır, insan öldüğünde, onun *shen* kısmı göğe yükselirken, *kwei* kısmı ise yere geri döner...”.] (Pike, E. Royston, *Dictionnaire des Religions*, Presses Universitaires de France, Paris, 1954, s. 325; Schimmel, Annamarië, *Dinler Tarihinin Giriş*, Kırkambar Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 325, 326; Eliade, Mircea, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, çev. Ali Berktaş, Kabcacı, İstanbul, 2003, 1/26). “Hayat fenomeni [de], tezahürlerin arkasında saklı olan bu güçle özdeşleşmiştir” (Eliade, Mircea-Couliano, *Dinler Tarihi Sözlüğü*, çev. Ali Erbaş, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997, s. 276). Bir başka deyişle, *yang* ve *yin* zamanın somut ve antitez nitelikli yönlerini belirtmektedir... Böylece de, *Yang* ve *yin*’in birbirinin yerini alması sonucunda evrenin kesintisiz dönüşümü [gerçekleşmekte S.K.] deyim yerindeyse, Tao’nun dış görünümünü oluşturmaktadır... (Eliade, Mircea, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, 1/25, 26). “Ancak birbirine zıt prensipler olan *Yin* ve *Yang* birbirinin antitezi değildir; dolayısıyla bu, Zerdüştükteki gibi bir düalist sistem oluşturmaz” (Gündüz, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Vadi Yayınları, Konya, 1998, s. 398) [S.K.].

² Lütfen bkz. *La Grande Triade*, bölüm IV. Müellifinin, beyaz kısmı *yin*’e, siyah kısmı da *yang*’a atfetmiş olduğu bir makale okuma fırsatımız olmuştu; halbuki, bunun tersidir gerçek olan... Ayrıca bu kimse, bu yanlış kanaatini “*radieştezik*” [?] deneylerle de desteklediğini iddia ediyordu; bundan, böylesi bir durumda, elde edilmiş olan sonucun ancak, basitçe, deneyi yapan kimsenin önyargılı fikirlerinin etkisinden ileri geldiği sonucu çıkarılabilir mi?

³ Bu son yerleştirme biçimi, yine de bazı hallerde kullanılmıştır; yine bilinmektedir ki, bu yerleştirme biçimi, özellikle, anlamı yine aynı olan, *Tapınak Şövalyeleri*’nin *Beaucéant*’ında da bulunmaktadır.

⁴ *Tai-Ki* veya *Tai-Chi*, Çin felsefesinde, “üstün kuvvet” ya da “aşkın güç”. Taoizm’den ödünç alınan bu kavram 10. yy.daki Neo Konfüçyüsçü bilgilerce geliştirildi. (...) Buna göre “Aşkın Güç”, hareket vasıtasıyla pozitif prensip *Yang*’ı oluşturmuş, sınırların sonuna gelerek sükunete ulaştığında ise negatif prensip *Yin* meydana gelmiştir. Sonra, *Yang* ile *Yin*’in birbirini tamamlayan faaliyetleriyle her şey oluşturulmuştur (Gündüz, Şinasi, *Din ve İnanç Sözlüğü*, s. 356). Yine, Uzakdoğu sporlarında, vücut enerjisinin tevzi edilmesi ve değiştirilmesine yönelik bir teknik olarak da tanımlanan *Tai-Ki [Chi]* hakkında geniş bilgi için bkz. www.ganbaru-dojo.de/documents/ueberuns.htm; ve www.hermetics.org/Zanshin.html. vd... [S.K.]

için, böyle bir yorum, çok sıkça, bunun üzerine bir “*maniheizm*”⁵ suçlaması bina etme arzusu taşıyan, Masonluk düşmanlarının işidir. Yine şüphesiz, bazı düalistlerin, kendi özgün doktrinlerine uygun olarak yorumlayabilmek amacıyla bu sembolizmi kendi gerçek manasından saptırmış olmaları da mümkündür; nitelikim onlar, aynı sebeple, kendilerince anlaşılabilir bir birliği (unité) ve (*immutabilité*) değişmezliği dile getiren semboller de bozabilmişlerdir... Ama, bunlar en fazla, salt sembolizme kesinlikle hiç ilgi duymayan *heterodoks*⁶ sapmalardır ve, salt öğretisel (*initiatique*) bakış açısından ele alındığında da, göz önünde bulundurulmaya değer türden değildirler⁷.

⁵ Bu adamlar şayet tutarlı kimseler iseler, az yukarda söylediğimiz şeylere uygun olarak, bizzat kendilerinin böyle bir suçlamaya maruz kalmak riskine düşmemek amacıyla satranç oynamaktan kaçınmaya çok büyük bir özen göstermeleri gerekirdi. Bu basit açıklama bile, onların delil sunumlarının ne kadar boş ve mesnetsiz olduğunu göstermeye yetmiyor mu?

[*Maniheizm hakkında ek bilgi:*

Maniheizm: Partlı asil ailelerden birinin oğlu olarak Babil’de doğan Mani tarafından kurulmuş olan dinin adı.. Mani, Zerdüşti ve irfanî (gnostique) unsurları birleştirip yeni bir dinî sistem kurmaya çalışmıştır. Oldukça karmaşık bir mitoloji vasıtasıyla, insanın, içinde, gizlenen nur parçalarını kurtarıp tekrar nur dünyasına dönmesini öğretmiştir. Sisteminde hem Zerdüşti, hem de Buda ve İsa bir rol oynamaktadır.. (Schimmel, Annamarie, *Dinler Tarihinin Giriş*, Kırkambar Yayınları, İstanbul, 1999, s. 235). “Maniheizm sistemin temel ilkeleri, bir yandan, temel iki kaynak yada Prensipler’in, yani Aydınlık ile Karanlık’ın ayrılığı; diğer yandan da “üç ân” teorisidir: Geçmiş (*mevcut dünyanın menşei*), Şimdi (yani, *dünyanın mevcut durumu*) ve Gelecek (yani, *insan ve evrenin nihai gayeleri*)... Tüm kozmoloji ve insan yazgısını Aydınlık ile Karanlık arasındaki çatışmacı sürecin bir yansıması olarak kurgulayan Maniheizm’e göre, bu bağlamda, özgürlük [: şeytanlar tarafından bedeni görünüşler içine içine hapsedilmiş ışık parçaları olan ruhların özgürleşmesi] yolunu insanlara daha yakınlaştırmak için, yeryüzüne bir ışık mesajcıları gönderilmiştir: Nuh, İbrahim, Buda, İsa (tarihi olanı değil de, saf bir görünüş olan) ve nihayet, son elçi, Paraklit veya Teselli edici olan Mani... Maniheizmler kendi içlerinde ise iki gruba ayrılmışlardır: sırlar konusunda bilgili insanların, rahiplerin teşkil ettiği *Seçkinler* ki, bunlar, (hiç evlenmemek, her çeşit şahsi mülkiyetten uzak durmak, sıkı bir vejeteryanizm...gibi) son derece sert olan bazı kuralları gözetmek zorundadırlar ve öğretiyi dünyanın her yerine yaymaya çalışırlar. Diğer gruptakiler ise, *Dinleyiciler*’dir ki, bunlar çok kalabalık olup, her yerde yaşamaktadırlar; evlenebilirler, bir meslek icra edebilirler ve ancak (adam öldürmekten, şirkten, büyücülükten, zinadan vb. kaçınmak gibi) bazı ahlaki buyrukları yerine getirmek zorundadırlar” (Pike, E. Royston, *Dictionnaire des Religions*, Presses Universitaires de France, Paris, 1954, s. 202, 203). “Batıda VI. yy.’a kadar zulüm ve işkencelere meydan okuyarak Roma’ya kadar yayılmıştır. Doğuda ise Çin’e (694) kadar yayılarak bir müddet Uygur Türk İmparatorluğu’nun (763-840) devlet dini olur. (...) (Eliade, Mircea-P.Coulano, İnan, *Dinler Tarihi Sözlüğü*, çev. Ali Erbaş, İnsan Yayınları, İstanbul, 1997, s. 86-87) [S.K.]

⁶ “merkezi din anlayışının dışında olan dinsel akım” (Gündüz, *Şinasi, Din ve İnanç Sözlüğü*, s. 169) [S.K.]

⁷ Bu münasebetle, bir başka yerde, ‘sembollerin yıkımı ve ters çevrilişi’ meselesi hakkında söylediklerimiz ile, bilhassa, Ortodoks sembolizme, özellikle de inisiyatif etkinliklere atfedilen – hakikatte ise bir ‘karşı öğretilik’ olan- ters ve aykırı yorum isnadının dile getirmiş olduğu gerçek

Şimdi, buraya kadar bahsetmiş olduğumuz manadan fazla olarak, yine, çok derin mahiyette olan bir başka mana daha vardır ve bu, doğrudan doğruya, başka münasebetlerle de açıklamış olduğumuz, siyah rengin ikili anlamından ortaya çıkmaktadır... Biz, az önce onun, sadece süffi ve kozmolojik manasını göz önünde bulundurduk, ama aynı şekilde onun ulvi ve metafizik manasını da göz önünde bulundurmamız gerekmektedir.. Bunun, Hind geleneğinde özellikle açık ve belirgin olan bir örneği bulunmaktadır; şöyle: [Hind geleneğinde], [İrfânî ve gizli öğreti] yoluna giren (initié) kimsenin, *siyah* ve *beyaz kıllar* taşıyan, bu bakımdan da, sırasıyla *gizli* ve *gâib* ile *aşikâr* olanı simgeleyen bir post üzerine oturtulması gerekmektedir⁸!.. Burada da esâsen öğretisel (initiatique) bir ritüelin söz konusu olduğu olgusu, [Hind geleneğindeki] bu ritüelin, “*mozaik kaldırım taşı*” durumuyla olan yakınlığını; her ne kadar nesnelerin mevcut durumunda bu anlam bütünüyle unutulmuş olsa bile, aynı anlamın bu berikine [*mozaik kaldırım taşı*] *sembolüne*] de kesin olarak yüklenilmiş bulunduğunu yeterince doğrulamaktadır. Öyleyse burada, “*beyaz*”ı simgeleyen *Arjuna*⁹ ile “*siyah*”ı simgeleyen *Krishna*'ya¹⁰ denk düşen; bizzat varlık içinde de,

anlamda şeytanî karaktere dair yaptığımız dikkat çekici açıklamayı hatırlatacağız (*Le Regne de la quantité et les signes des tempes*, Bölüm XXX)

⁸ *Shatapata Brahmana*, III, 2, 1, 5-7. Bir başka mertebede, bu iki renk burada Gök'ü ve Yer'i de simgelemektedir, ama şuna da dikkat etmek gerekir ki, bunların gayb ile aşikâr olana uygunlukları sebebiyle, bu durumda Gök'e uygun düşen siyah, Yer'e uygun düşen de beyazdır; öyle ki, *ying-yang* durumunda var olan bağlantıların sırasının değişmiş olduğu görülür ki, bu da zaten, benzeşmenin ters yön uygulamasından başka bir şey değildir. Cemiyete kabul edilen kimse de (initié), siyah ve beyaz kılların birleştikleri yere dokunmak zorundadır; ki böylece o, kendisinden 'Göğün ve Yerin Oğlu' olarak doğacağı bütünlüyle ilkeleri birleştirmiş olsun... (krş. *La Grande Triade*, Bölüm: IX).

⁹ *Arjuna*: Bagavad Gîtâ'da, Krişna'nın nasihatını kabul eden, kendi akrabaları ile savaşan kral (Schimmel, a.g.e., s. 211). “...Hintli Hamlet, Arjuna, kendi ailesinin mensuplarına karşı savaşmak istemez. Direnişini kırmak için Krişna ona yoganın üç dalını sunar: Aksiyon yogası (*karmayoga*), gnos yogası (*jnanayoga*) ve mutluluk yogası (*bhaktiyoga*) (Eliade-Couliano, a.g.e., s. 158; yine bkz. S. 317) [S.K.]

¹⁰ *Krişna*: (Sanskritçe'de, *O Siyah*...) Hind tanrılarının en meşhuru ve en popüler olanı; *Vişnu*'nun 8. *Avatara*'sı [inişi, enkarnasyonu] olarak kabul edilir... Onun mesleğini ve ona tapınışı inceleme imkânı veren metinler, içinde *Bagavad-Gîtâ*'nın da yer aldığı, *Mahâbhârata* ve *Purânalar*'dır... *Krişna*, *Vedalar*'da gözükmez (Pike, , *Dictionnaire des Religions*, s. 187). “*Bhagavad Gîtâ*'daki meşhur tanrısal tezahür bölümünde (XI, 12 vd.), *Krişna Arcuna*'ya *Vişnu*'nun bedenlenmiş hali olarak görünür. (...) *Arcuna*'nın dostlarını ve öz kuzenlerini öldürmek zorunda kaldığı savaştan ötürü ruhsal bunalıma girdiğini gören *Krişna*, *karma*'nın prangalarına esir olmadan *kşatra* [kiral ve savaşçılık] görevini nasıl yerine getirebileceğini ona gösterir. *Krişna*'nın bu vahyi ana hatlarıyla, 1) Evrenin yapısı, 2) varlık kiplikleri, 3) nihai kurtuluşa ulaşmak için izlenmesi gerekli yollar üzerinedir. (...) Düzen (*Dharma*) ne zaman sallantıya girse, *Krişna* bizzat tezahür eder (IV, 7), yani verili tarihsel ân'a uygun biçimde bu zaman dışı bilgeligi vahyeder; (bu, avatâra öğretisidir) (Eliade, Mircea, *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*, 1/276, 278) [S.K.]

ölümlü ile ölümsüzü, “cüzî ben” (moi) ile “Aşkın Ben”i (Soi)¹¹ gösteren bir sembolizm bulunmaktadır. Ve, mademki bunlar yine, *Upanişadlar*’da, “birbirlerinden ayrılamaz biçimde bir ve aynı olan iki kuş” olarak sunulurlar, bu bize aynı şekilde bir başka sembolü, yani bazı yüksek mason derecelerinde yer alan iki başlı beyaz siyah kartal sembolünü hatırlatır; ki bu da, diğer pek çok örnekten sonra, sembolik dilin gerçekten evrensel bir karakteri olduğunu bir kez daha gösteren yeni bir örnektir¹².

¹¹ Bu sembolizm de, *Dioscures*’lerin sembolizmidir; bu berikilerin “Dünya Yuvarlağı”nın iki yarım küresi veya iki yarısıyla olan münasebeti bizi zaten, önceki dipnotta yapmış olduğumuz gök ve yer değerlendirmesine götürmektedir.

¹² “Siyah-Beyaz” renklerin Kur’ân’daki anlamları üzerine bkz. Kılıç, Sadık, “*Kurân Sembolizmi*” (*Renklerin ve Şekillerin Dünyası*), Kılıç Yayınları, Ankara-1991, ss. 55-109 [S.K].